

ادب الرضا

ویژه فرهنگ و معارف رضوی

سال اول | ویژه نامه ۱۱۶۶

سالروز درگذشت
سید عبدالکریم کشمیری

توصیه‌های عرفانی شاگرد پاکباخته آیت الله قاضی

ادب الرضا

برای بستن پیمان دلم پیمان‌ها می‌خواهد

۳

گزاشتی از برنامه شعرخوانی
«حماسه واژه‌ها» در تکرارخانه رضوان

غدیر به روایت شاعران

۴

از باسابقه‌ترین شکل شیعیان در فرانسه چه می‌دانید؟

انجمن اسلامی «الغدیر» پاریس

۲

قطارنوشت

حکایت «حالو اسد» و دلپارش

۲

خبر

اطعام غدیر به همت خادمان رضوی

پخت و توزیع یک میلیون وعده غذایی متبرک رضوی در سراسر کشور

به مناسبت عید سعید غدیر خم، آستان قدس رضوی با برپایی پویش «اطعام غدیر» و جلب مشارکت مردمی، یک میلیون وعده غذا را در سراسر کشور طبخ و توزیع کرد.

به گزارش آستان‌نیوز، قائم مقام تولید آستان قدس دربراه فلسفه برگزاری این پویش گفت: عید غدیر، بزرگ‌ترین عید شیعیان جهان است و بزرگداشت آن مورد تأکید بزرگان دینی ما بوده است. مالک رحمتی افزود: دربراه جایگاه و اهمیت عید غدیر، همین بس که رهبر معظم انقلاب این عید را «عیدالله اکبر» نامیده‌اند و زنده نگه داشتن آن راه زنده نگه داشتن اسلام توصیف کرده‌اند. قائم مقام تولید آستان قدس تصریح کرد: یکی از سنت‌های حسنه عید سعید غدیر، اطعام مؤمنان و نیازمندان است که همه بزرگان و ائمه اطهار(ع) به آن اشاره داشته‌اند. بر همین مبنا، آستان قدس رضوی تلاش کرد برای بزرگداشت این عید، با جلب مشارکت مردم و برگزاری پویش اطعام غدیر، برای احیای این سنت حسنه گام بردارد.

همزمان با روز عید سعید غدیر، با مشارکت حرم مطهر و بنیاد کرامت رضوی، خیران و کانون‌های خدمت رضوی و با تأمین مالی صورت گرفته از محل نذورات، یک‌میلیون وعده غذایی متبرک رضوی طبخ و در سراسر کشور توزیع شد. وی ادامه داد: با تدابیر و برنامه‌ریزی صورت گرفته از سوی بنیاد کرامت رضوی، شهرستان‌های آبادان، شادگان، اهواز، شوشتر، کارون، هویزه، سوسنگرد، خرمشهر، دزفول، گتوند، مسجد سلیمان و بخش شعبیه به طور ویژه از غذای متبرک و عیدانه رضوی بهره‌مند شدند.

تاریخ آداب و رسوم متأثر از حرم رضوی در محله قدیمی مشهدالرضا(ع)

جلوه‌هایی از فرهنگ زیارت در بالاخیابان

بخش مهمی از این آبادی، به قنات‌هایی مربوط می‌شد که به تعداد زیاد، در این محله روان بود و در واقع، منبع اصلی تأمین آب حرم مطهر و ساکنان اطراف آن محسوب می‌شد.

■ **راز ساختن کاروانسرا در بالاخیابان**
با این حال و با وجود اینکه یکی از دروازه‌های اصلی شهر در انتهای همین بالاخیابان قرار داشت، اما در آن کاروانسرا و تیمچه، تقریباً وجود نداشت؛ یعنی زین‌العابدین میرزای قاجار فقط از وجود یک کاروانسرا در بالاخیابان خبر می‌دهد که به احتمال زیاد، تنها کاربری تجاری این مراسم و رفتارها را باید جلوه فرهنگ زیارت در شهر امام رضا(ع) بدانیم. پیش از این و در صفحه نخست رواق، با هم درباره محله قدیمی نوغان و پیشینه آن صحبت کردیم، این بار می‌خواهیم به سراغ محله‌ای برویم که نسبت به نوغان، قدمتی بسیار کمتر دارد؛ محله‌ای در حدود ۴۰۰ ساله به نام «بالاخیابان».

■ **بزرگ‌ترین محله با کمترین جمعیت**
شکل گرفتن محله بالاخیابان، در دوره صفویه اتفاق افتاد؛ همزمان با ایجاد خیابان مشهد. بخشی از این خیابان که در ضلع غربی حرم مطهر قرار داشت و البته طولانی‌تر هم بود، بالا خیابان یا خیابان علیا نامیده شد. زین‌العابدین میرزای قاجار، ضمن انجام نخستین سرشماری ثبت شده شهر مشهد در سال ۱۲۵۷ خورشیدی، جمعیت بالاخیابان را ۵ هزار و ۸۸۱ نفر برآورد کرده‌است؛ چیزی حدود ۱۱ درصد جمعیت مشهد در آن روزگار. بالاخیابان از نظر مساحت بزرگ‌ترین محله شهر بود، وسعت زیادی داشت، اما ساکنان آن زیاد نبودند.

این محله مجاور حرم رضوی، به دلیل باغ‌های پرشمارش شهرت داشت؛ باغ‌هایی که هنوز هم نام و نشانی از آن‌ها در مشهد وجود دارد: هشت‌آباد(عشرت‌آباد)، عنبر، سنگی، منبع، سعدآباد، سرده و نکاح. بالاخیابان به دلیل وجود همین باغ‌ها و زمین‌های زراعی‌ای که مشهدی‌ها به آن «باغ‌تره» می‌گفتند، جایی بسیار خوش آب و هوا محسوب می‌شد.

بنای دروازه «باب السلام» در شرق آن، بیشتر مورد توجه قرار گرفت. هر چند که تشریف به حرم مطهر، از سمت دیگر حرم، نهی نشده بود، اما رعایت این مسئله از سوی علما و عرفای نامدار، سبب شد که این سنت به عنوان بخشی از فرهنگ زیارت، در بین زائران حرم رضوی جا بیفتد و به همین دلیل، در بالاخیابان، نشانی از کاروانسرا و محل بیتوته زائران، به ندرت به چشم می‌خورد.

■ **احترام به نهر خیابان**
نکته جالب دیگری که در واقع، جلوه‌ای آشکار از فرهنگ زیارت در بالاخیابان محسوب می‌شود، ماجرای نهر خیابان، نوع برخورد مردم و زائران با آن است. نهر خیابان، در واقع تداوم همان نهری است که امیرعلیشیر نوایی با رساندن آب چشمه گلسب (چشمه گیلان) به مشهد مقدس ایجاد کرد؛ یکی از منابع بسیار مهم تأمین آب شهر.

این نهر در دوره نادرشاه افشار، با الحاق برخی قنات‌های دیگر تقویت و پُرآب‌تر شد. نهر خیابان از مسیر بالاخیابان وارد مشهد می‌شد و پس از عبور از صحن عتیق، از دروازه نقارخانه بیرون می‌رفت و از مسیر پایین‌خیابان، به اراضی مزروعی بیرون شهر مشهد می‌رسید. نهر نادری یا نهر خیابان، طبق گزارش جهانگردانی مانند

شکل گرفتن محله بالاخیابان، در دوره صفویه اتفاق افتاد؛ همزمان با ایجاد خیابان مشهد. بخشی از این خیابان که در ضلع غربی حرم مطهر قرار داشت و البته طولانی‌تر هم بود، بالا خیابان یا خیابان علیا نامیده شد.

جلوه‌هایی از زندگی امام هفتم(ع) در گفت‌وگو با دکتر ناصر رفیعی

شیوه‌های رهبری در مکتب موسی بن جعفر

خادمه در خانه را باز کرد تا خاکروبه و آشغال‌های آن شب را دم در بگذارد. همین که در را باز کرد صدای عربده و تار و تنبور در کل کوچه پیچید. همان لحظه با مردی که در حال عبور از کوچه بود، برخورد. مرد از او پرسید: «صاحب این خانه آزاد است یا بنده؟» مانده بود چه جوابی بدهد. یعنی می‌شود کسی در این شهر زندگی کند و خانه اشرف مشایخ صوفیه، بشر را نشناسد؟ هر چند به نظرش جواب به این پرسش بدهیدی می‌آمد، «آزاد است» را گفت و صدای مرد را شنید که «بله، آزاد است چرا که اگر بنده می‌بود که این سر و صداها از خانه‌اش بلند نبود». خادمه پس از این سؤال و جواب کمی در خودش رفته بود که بشر متوجه این تغییر احوال شد. از او علتش را پرسید که ماجرای این سؤال و جواب را شنید. بشر گفت چه کسی چنین گفته و نشانه‌های مرد را گرفت. علایم و نشانه‌ها را که گرفت، فهمید آن مرد موسی بن جعفر(ع) بوده است و بلافاصله از خادمه پرسید:

«کجا رفت؟» هنوز جمله خادمه تمام نشده بود که بشر، کفش نیوشیده و پابرهنه به سمتی که زن اشاره کرده بود رفت. دوید، خودش را به پای موسی بن جعفر(ع) انداخت و ...

نیمکت زندگی

از دست پُر خبری نیست

رقیه توسلی | شلوغ نیست. عمداً سر ظهر آمد که آمدورفت کمتری باشد. از این میوه فروشی های گل و گشاد است که رعایت شیوه نامه‌ها تویش بهتر اتفاق می افتد.

رسیده نرسیده، عطرهاى فوق العاده تا پشت ماسک، قدم رنجه می کنند. پلاستیکی برمی دارم و می چرخم بین دشت میوه ها. قبل‌ترها روح آدم تازه می‌شد از این حجم رنگ و زیبایی اما حقیقتاً این‌روزها، نه! نه وقتی چشمت قیمت ها را که می جورد، مجبوروی نُج نُج هایت را پشت سر هم قورت بدهی!

گیج می شوم و لیستم کلاً یادم می‌رود و شروع می کنم به نخربیدن. انگار کن که بوتیکی باشد و کالاهای پشت ویتترین را فقط سیر می کنی من‌باب تماشا. از خودم می پرسم لیمنوترش ۵۰ تومانی و هویج ۲۳ و سیب ۳۵ تومانی؟ بی‌دارم، خوابم؟

آن‌قدر پیاده روی می کنم و راضی نمی‌شوم به خربیدن که می رسم به پایان مغازه به جایی که خاتمی ایستاده. فاصله را حفظ می کنم. روبه‌روی قفسه هندوانه ها که اتیکت خورده ۸ هزارتومان متوقف می‌شوم. دارم حساب می کنم یک ۶ کیلویی اش چقدر آب می خورد که کسی می گوید: عزیزم یک لحظه تشریف میارید؟

برمی گردم سمت صدا. خانم میانسال است با عینک آفتابی. می گوید از صدای کفش هاتون فهمیدم خانومید. ببخشید و هویج، مسئول اینجا چند دقیقه پیش رفت با تلفنش حرف بزنه، نیامده هنوز.

با هم برمی گردیم همان جایی که بودم. من با ناراحتی قیمت ها را برای‌اش اعلام می کنم، او با تأسف از کرونا‌دلالتی که خانواده دایی اش را گرفتار کرده می گوید، از اینکه خواسته کمک کوچکی به آن‌ها داده باشد. به بانوی غریبه گوش می‌دهم و نمی دانم به چه فکر کنم. هزار ماشاءالله آسیب های انسان معاصر کم نیست ابدا؛ گرانی، کرونا، واکسن، حقوق های کم، برق، آب، اینترنت، تنهایی... همان‌طور که تشکر می کند و راه خروج را می پرسد، می گوید: خانه مان توی همین خیابان است. گرانی که جایی نمی‌رود، حداقل من بروم کارتم را بیاورم. از بس هول بودم جا گذاشتمش.

سنجاق

امروز هم خبر افزایش قیمت میوه را ریختم توی «ارن مایر». همین ظرف آزمایشگاهی که سال‌هاست گوشه سرم برای خودش قُل قُل می زند وقتی که غصه ام می شود... ببخشید جناب مسئول، ارن مایر بدهم خدمتتان؟

پی نوشت

امیرمؤمنان علی(ع) می‌فرماید: در حکومت اسلامی، مردم بر دولت حاکم حقوقی دارند که دولت‌مردان متعهدند از عهده آن برآیند. می‌فرمایند دومین وظیفه دولت‌ها، تأمین رفاه زندگی همه مردم است.

ضابط، به کتابخانه حرم رضوی منتقل کردند که این اسناد بعدها با اسناد دیگری مانند طومار علیشاهی و طومار عضدالملک تطبیق داده و در دفاتر رسمی آستان ثبت شد. از اقدامات مرتضی قلی‌خان می‌توان به توسعه ایوان طلای نادری در صحن عتیق و در سنگرفش کردن آن با سنگ مرمر و همچنین، قرار دادن پنجره‌ای برجی و کوچک در بالای حجره قبر شیخ حر عاملی در قسمت شمال شرقی صحن عتیق اشاره کرد که این پنجره، همچنان در آن قسمت از حرم رضوی

پابرجاست. مرتضی‌قلی‌خان طباطبایی نائینی کتاب‌هایی را نیز وقف حرم مطهر کرد. او در سال ۱۲۹۲، با ترمیم حجره‌ای در مقابل پنجره فولاد، آن را به مقبره خانوادگی خود تبدیل کرد که پس از درگذشت وی در سال ۱۳۱۴، پیکرش به مشهد منتقل و در همین حجره به خاک سپرده شد. نائینی در دوره احمدشاه، مدتی مسئولیت استانداری خراسان را هم برعهده داشت و توانست ارتباطات گسترده و حسنه‌ای با اقشار مختلف مردم مشهد برقرار کند.

حرم رضوی توسط سربازان روسیه تزاری، تولید آستان قدس را عهده‌دار بود و کوشید با بیرون آوردن طرفداران استبداد از حرم مطهر، مانع درگیری شود، اما توفیقی پیدا نکرد. مرتضی‌قلی‌خان با وجود اختلافاتی که با کلنل محمدتقی‌خان پسبان داشت، از مرکز تقاضای ایقایی او را در مسند استانداری خراسان کرد. در همان زمان بود که به فکر ثبت و ضبط اسناد آستان‌قدس افتاد و با دستور وی، چند صندوق بزرگ محتوی اسناد آستان را از منزل میرزا ابوالقاسم

مرتضی‌قلی طباطبایی نائینی، آخرین متولی آستان‌قدس رضوی در دوره قاجار محسوب می‌شود. طباطبایی از نوادگان دختری عباس‌میرزا نایب‌السلطنه بود. وی در اصفهان و تهران تحصیل کرد و از طرفداران مشروطیت به حساب می‌آمد و حتی مدتی به مقام نایب رئیس مجلس شورای ملی هم رسید. مرتضی قلی‌خان از سال ۱۲۸۹ تا ۱۳۰۵ خورشیدی، چهار بار به عنوان تولید آستان‌قدس انتخاب شد. وی در زمان به توپ بسته شدن

آبِ روزها

درباره آخرین متولی آستان قدس در دوره قاجار

مرتضی قلی نائینی و اقداماتش در مشهد

